

OCENE IN POROČILA O PUBLIKACIJAH IN RAZSTAVAH REVIEWS AND REPORTS ON PUBLICATIONS AND EXHIBITIONS

Publikacije || Publications

Martina Fekonja, mag. Hana Habjan, Mira Hodnik, Iztok Hotko, Dunja Mušič: **Z vami gradimo mostove za prihodnje rodove že 125 let** Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2022

Konec leta 2022 je Zgodovinski arhiv Ljubljana izdal rokovnik s pomenljivim naslovom *Z vami gradimo mostove za prihodnje rodove že 125 let*, ki nam sporoča, da je arhiv kot varuh arhivskega gradiva most med preteklostjo in sedanjostjo. V letu 2023 izdaja rokovnika pomeni tudi začetek praznovanja častitljive 125. obletnice obstoja Zgodovinskega arhiva Ljubljana.

Na naslovnici je razglednica Ljubljane, na kateri sta nekdanji Francov most in nad njim leteči »kavalir« z dežnikom ter kovčkom v rokah, odposlana leta 1903. Z njenim izborom so avtorji nakazali osrednjo temo rokovnika. To je voda. Na 27 razglednicah slovenskih krajev, ki ozemeljsko spadajo pod pristojnost posameznih enot Zgodovinskega arhiva Ljubljana, so z vodo povezani motivi. Avtorji so predstavili razglednice z manj znanimi ali redko prikazanimi motivi in tehnikami izdelave.

Slikovno gradivo dopolnjujejo zanimivi in povedni, pogosto tudi hudomušni pisemski zapisi, ki so vsi, razen dveh, v slovenskem jeziku in tako lahko razumljivi širokemu krogu bralcev.

Vrstni red predstavljenih razglednic ni naključen, ampak posnema tok reke Save s pritoki, ki izvira na skrajnem severu Slovenije in se, tako kot vrstni red krajev na razglednicah, vije proti jugu. Z izborom petih razglednic – Bleda, Bohinja, Dovžanove soteske, slapov Šuma in Savice ter Nadiže in Kranja – se je kot prva predstavila Enota za Gorenjsko Kranj. V nizu štirih razglednic škofjeloške enote so prikazane: veduta Škofje Loke, Kamniti most in Hudičeva brv v Puštalu ter redki razglednici nekdanjega kopališča ob Selški Sori, ki ga je leta 1926 odnesla povodenj, ter Balantove žage in parketarne, na mestu katerih stoji hidroelektrarna.

S tremi razglednicami sledi Idrija, ki je z izborom motivov skušala prikazati bogato nepremično kulturno in tehnično dediščino svojega rudarskega kraja. To so zidane klavže na Idrijci, mogočni grad Gewerkenegg z mostom pod njim in jez na Belci, zgrajen v 16. stoletju za potrebe rudnika živega srebra. Ljubljanska enota je poleg naslovne izbrala še devet razglednic z motivi Ljubljane, Cerknice, Kočevja, Litije, Ribnice, Močilnika pri Vrhniki, Medvod in Hotedršice. Med zanimivejšimi sta veduta Kočevja iz okoli leta 1920 (na njej so označene vse pomembnejše stavbe v kraju) in podoba Ribnice z začetka 20. stoletja, na kateri je viden kamniti most. Pod njim teče ponikalnica Bistrica, v kateri se napajata kravi.

Novomeška arhivista sta izbrala pet razglednic dolenskih in belokranjskih krajev, na katerih so stari novomeški in novi črnomaljski most, gradovi Otočec, Žužemberk in Gradac.

Arhivisti so se pri izboru gradiva oprli na različna merila. Želeli so pokazati arhivsko gradivo, ki predstavlja slovenske kraje, za katere so pristojne enote Zgodovinskega arhiva Ljubljana, pomembne so bile tudi oblikovna zanimivost razglednic, njihova unikatnost in dokumentarna vrednost. Številne izmed njih imajo poleg slovenskih tudi nemške zapise imen krajev.

Za lično oblikovanje v pastelnih tonih je poskrbela Barbara Bogataj Kokalj iz studia Aleja d. o. o. in za jezikovni pregled Mija Mravlja.

Spiralno vezan rokovnik, izdan v nakladi 500 izvodov, ni le praktičen za pisanje, ampak je zanimiv in predvsem poučen vir informacij za vsakogar.

Elizabeta Eržen Podlipnik

Jernej Komac: »Srce se mi trga od žalosti«. Vsakdanje življenje prebivalstva na Bovškem med veliko vojno

Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2022, 315 strani, prva izdaja

V Zbirki Razpoznavanja – Recognitiones, ki jo izdaja Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani, je leta 2022 v (so)založbi z Arhivom Republike Slovenije izšla znanstvena monografija Jerneja Komaca z naslovom *»Srce se mi trga od žalosti«*. Vsakdanje življenje prebivalstva na Bovškem med veliko vojno. Knjižni prvenec mladega slovenskega zgodovinarja in arhivista, zaposlenega v slovenskem državnem arhivu, ponuja vpogled v zakulisje vélike vojne na Bovškem, kamor se je po italijanski vojni napovedi Avstro-Ogrski pred več kot stoletjem (tj. maj 1915) preneslo bobnenje evropskih topov. Območje Bovškega je čez noč postalo prizorišče krvavih vojaških spopadov, ki v duhu »totalne vojne« niso vplivali le na življenja vojakov na več kot 90 kilometrov dolgi soški fronti, ampak so se usodno zarili tudi v poprej idilično življenje lokalnega prebivalstva na mejnem območju med Italijo in Avstro-Ogrsko ter tam pustili trajne, marsikje še danes vidne posledice. Slovenci smo tako véliko vojno čutili tudi neposredno na »lastni zemlji«. V preteklih letih je prav zaradi obeleževanja stotih obletnic vojnih dogodkov znamenita frontna črta v Posočju, ki je zaradi značaja terena in srditosti, s katero sta se spopadla nekdanja zaveznika, bila postavljena v fokus ne le slovenske, ampak tudi tuje znanstvene in strokovne publicistike.

Vendar Komac s svojo monografijo odstopa od sicer prevladujočega posvečanja zgodovinopisnih raziskav obravnavane dobe vojaški ali politični zgodovini. Kot sam zapiše, ko razmišlja o zgodovini vélike vojne, ta *»/.../ namreč ni le vojaška in politična, čeprav se veliko zgodovinarjev ukvarja ravno s tema področjema«*.¹ V svoji monografiji se avtor tako posveti velikokrat prezrti temi vsakdanjega življenja. S čimer se monografija umešča med sodobna zgodovinopisna dela, ki so pozornost raziskav posvetila socialni zgodovini. Monografija tako obravnava vsakdanje življenje na Bovškem tik pred vojno, ob njenem izbruhu, kot tudi posveča pozornost boju civilnega prebivalstva za preživetje med veliko vojno in tik po njej.

Slednje se odraža v strukturi monografije. Razdelimo jo lahko na razširjen znanstveno-metodološki uvod in tri zaokrožene vsebinske sklope, *»/.../ ki se nanašajo na izkušnjo civilnega prebivalstva med veliko vojno in si sledijo v kronološkem zaporedju«*. Tem vsebinam nato sledita še zaključek in poglavje virov ter literature.²

Razširjeni uvod problematiko Bovškega in raziskovanja zgodovine vsakdanjega življenja postavi v čas in prostor. Avtor v uvodu opozori na problematiko vélike vojne v sodobnem zgodovinopisju, njegovo priljubljenost zadnjih let ter navede nekatera temeljna slovenska in tuja znanstvena ter strokovna dela, ki se posvečajo raziskovanju tako imenovane socialne zgodovine, v ožjem smislu

¹ Komac: *Srce se mi trga od žalosti*, str. 13.

² Komac: *Srce se mi trga od žalosti*, str. 24.